

LIETUVOS RADIJAS IR TELEVIZIJA

TARNYBINIS

2

Radio biuletenis

202

1990-02-19

"Amerikos balsas"Žinios

/vasario 19 - 18.30/

Prezidentas Bušas nurodė, kad jis galbūt pasikvies Sovietų vadovą Michailą Gorbačiovą į savo vasarvietę Kenekankforte, Meino valstijoje. Vakar per pasivaikščiojimą tame kurortiniame miestelyje prezidentas Bušas reporteriams pasakė, kad jis Gorbačiova galbūt čia atsikvies aukščiausio lygio konferencijos proga, kuri numatyta birželio mėnesį Vašingtone. Pasak prezidento, kvietimo Sovietų vadovui jis dar neišsiuntęs.

Prezidento Bušo namuose Kenekankforte jau yra lankęsi trijų šalių vadovai: Prancūzijos prezidentas Miteranas, Kanados ministras pirmininkas Malrūnis ir Danijos ministras pirmininkas Šliuteris.

x

/vasario 20 - 6.15/

Vilniuje LKP sekretorius Algirdas Brazauskas Centro Komitetui pasakė, jog nedelsiant reikia užvesti derybas su Kremliumi dėl Lietuvos nepriklausomybės atstatymo. Pasak jo, sprendimus tuo klausimu darys naujoji Aukščiausioji Taryba, kuri bus renkama ateinantį šeštadienį.

Brazauskas nurodė, jog derybos turėtų apimti diplomatinius ryšius su Sovietų Sąjunga, o taip pat muitų, tarifo ir sienų klausimus. Pasak jo, derybų tikslas būtų ne separatizmas ar sienų keitimas, bet atstatymas valstybingumo, kurio Lietuva neteko, kai ją aneksavo Sovietų Sąjunga.

LKP biuro narys Romualdas Ozolas Roiterio naujienų agentūrai pasakė, kad Lietuva pasiskelbs nepriklausoma dar prieš šių metų pabaigą. Kompartijos Centro Komiteto narys Algimantas Čekuolis atskirame interviu pareiškė, jog tai gali įvykti iki šių metų liepos mėnesio, pažymint 70-ąsias Lietuvos sutarties su Rusija metines.

3.

Ta sutartimi Leninas pripažino Lietuvos nepriklausomybę.

x

Vakarų Vokietijoje praveistos viešosios nuomonės apklausos duomenys rodo, jog daugumas Vakarų vokiečių norėtų, kad suvienytos Vokietijos sostinė būtų Berlynas. 71% apklaustųjų pasisakė už Berlyną, 21% - už Boną, kiti dar neapsisprendė. Duomenys rodo, jog 78% Vakarų vokiečių nori susijungti su Rytų Vokietija, tačiau du trečdaliai apklaustųjų mano, kad susivienijimo procesas vyksta per greitai.

Šis procesas paspartėjo pernai lapkričio mėnesį, kai Rytų Vokietija atidarė sieną, jos piliečiams važiuojantis į Lenkiją, Čekoslovakiją ir Vengriją.

x

/vasario 19 - 18.30/

Šiandien Lenkijoje padėtas kertinis akmuo naujam karmeličių vienuolynui, kuris iškeldinamas iš buvusios Osvencimo koncentracijos stovyklos. Karmelitės iškeliamos dėl žydų protesto, reikalaujant, jog buvusi mirties stovykla liktų vien žydų, ten žuvusių Antrojo pasaulinio karo metu, atminimo vieta. Naujasis maldos centras iškeldinant lenkų vienuolėms statomas už pusės kilometro nuo stovyklos.

Dėl karmeličių perkėlimo 1987 metais Ženevoje susitarė tarptautinės žydų ir katalikų bendruomenės. Vienuolynas turėjo būti iškeldintas prieš metus, tačiau Lenkijos bažnyčiai paprašius naujų derybų, kilo kontroversija. Pagaliau įsikišo Vatikanas, kuris pritarė vienuolių perkėlimui, ir reikšmas buvo galutinai išspręstas.

Karmelitės gyvena pastate, kuriame vokiečių laikais naciai sėdėliavo nuodingas dujas, naudojamas dujų kameroje, kuriose žuvo šimtai tūkstančių žydų.

Padedant kertinį akmenį dalyvavo Lenkijos bažnyčios ir vyriausybės atstovai.

x

/vasario 19 - 20.30/

Šiandien Amerikoje valstybinė šventė - Prezidento diena. Amerikiečiai švenčia dviejų didžiausių savo šalies vadovų - Džordžo Vašingtono ir Abraomo Linkolno - gimtadienius. Amerikos revoliucijos generolas, vėliau pirmasis prezidentas Džordžas Vašingtonas gimė 1732 metų vasario 22, o Pilietinio karo metu išvadavęs negrus iš vergovės 16-asis prezidentas Abraomas Linkolnas - 1809 metų vasario 12. Dar prieš keletą metų jų gimtadieniai buvo švenčiami atskirai, o dabar sujungti į vieną valstybinę, laisvą nuo darbo, šventę.

x

Vatikano radijas

/vasario 19 - 20.00/

Vasario 16-osios minėjime, kuris vakar, sekundienį, įvyko Romoje, šv. Kazimiero kolegijoje, pirmąjį žodį tarė šios lietuvių bendruomenės namų rektorius prelatas Algimantas Bartkus. Kolegijos šeimininkos pasidžiaugė padidėjusia lietuviškos šeimos dalimi, pasveikino visus gražios sukakties proga. Išreiškė viltį, kad tokie susibūrimai ateityje nenutrūks. Italijos lietuvių bendruomenės vicepirmininkas Kazys Lozoraitis, trumpai, bet išvalgiai įvertinęs dabartinę Lietuvos padėtį, pabrėžė šios dienos reikšnę praeities ir nūdienos akimis, ragino visus lietuvius telktis draugai, būti vieningais ir atkakliai siekti užsibrėžtojo tikslotikrosios laisvės ir nepriklausomybės.

Kelis Leonardo Andriekaus eilėraščius perskaitė kunigas Sigitas Jurčys. Iš paskubinių rašytojo Kazio Sajos publikacijų skirsnį-kitą perskaitė kunigas Jonas Ivanauskas.

x

"Amerikos balsas"

/vasario 19 - 20.30/

Mūsų specialus korespondentas Romas Sakadolskis trumpai pasikalbėjo su Janušu Oblačinskiu, Lietuvos lenkų sąjungos aktyvistu, kuris balotiruoja į LTSR Aukščiausiąją Tarybą iš Šalčininkų rajono. Į mūsų korespondento klausimą, koks būtų jo pagrindinis uždavinys, jeigu būtų išrinktas į LTSR AT, Janušas Oblačinskis atsakė: "Dirbti, kad Lietuva taptų nepriklausoma, savarankiška ir demokratiška valstybė. Ypač pabrėžiu - demokratiška, nes tikrai tokioje valstybėje gyvensime žymiai geriau negu šiandien, ir tikrai tame išžiūriu savo darbo prasmę."

Užklaustas, ar jis pritaria lenkų apgyvendintų sričių integravimui į nepriklausomą Lietuvos valstybę Oblačinskis neoviprasmiškai atsakė - aišku, kad taip. Po to jis pridūrė, kad tiek Lietuvos nepriklausomybės atstatymas, tiek lenkiškų sričių integravimas į Lietuvos valstybę turi vykti, jo žodžiais tariant, vienu metu su lietuviais, ir pastebėjo, kad šis procesas vis labiau įsibėgėja.

Įdomus buvo Lietuvos lenkų aktyvisto pasisakyimas dėl vadinamosios naktinės, t.y. LKP dalies, deklaruojančios ištikimybę Maskvai. Oblačinskis pasakė: "Net tau ateities perspektyvų nei vienai, nei antrai Lietuvos Komunistų partijai arba aplanai bet kokiems komunistams." Pokalbio pabaigoje paklaustas, ar jis yra Kompartijos narys, Oblačinskis tarė: "Dėkui dievui, daugiau jau ne."

"Amerikos balsas"

/vasario 19- 18.30/

"Pasikalbėjimas su Leonu

Jankelevičiumi"

Artėjančiuose Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos rinkimuose dalyvauja ir Šalčininkų gyventojai. mūsų specialus korespondentas Lietuvoje Romas Sakodolskis Vasario 16-osios proga lankėsi Šalčininkų rajone. Kviečiame pasiklausyti jo interviu su Lietuvos Komunistų partijos (TSKP platformos pagrindu) Šalčininkų rajono komiteto pirmuoju sekretoriumi Leonu Jankelevičiumi.

- Kodėl, jūsų nuomone, šiuo metu reikėtų pasilikti TSKP ribose?

Jankelevičius:

- Skaitau, kad kol Lietuva yra Tarybų Sąjungos sudėtyje, tai šitų tiltelių nereikėtų sunaikinti. Reikėtų, kad būtų organizacija, ar koks tai judėjimas, kuris palaikytų ir garantuotų tuos tvirtus ryšius su kitom respublikom, su Sąjunga applanai. Aš skaitau, kad TSKP turi šitoj vietoj daug padėti.

- O, jūsų nuomone, naujoji Lietuvos Komunistų partija šiuo keliu neina, eina kitu keliu?

Jankelevičius:

- Lietuvos Komunistų partijos, savarankiškos, kelią kol kas sunku supragti. Jinai gi tik pradeda egzistuoti, tiktai yra programa, o praktinių žingsnių dar nesimato. Komunistai dabar tarpusavyje aiškinasi, nežinau dirba Lietuvos labai.

- Algirdas Brazauskas sako, kad būtent Lietuvos labai, už naująją Lietuvą.

Jankelevičius:

- Aš turiu omeny ne Algirdą Brazauską, be abejoj, jis turi autoritetą, jis žinomas žmogus, o aš turin omeny applanai komunistus. Komunistai tokio vidinio partiniu darbu užsiima, o apie žmogų tik deklaracijos kol kas komunistų lūpose, o ne konkretūs darbai.

7.

- Jūsų partija yra išstatojusi kelis kandidatus į LTSR AT. Ar jūs esate tarp jų?

Jankelevičius:

- Visų pirma, ne partija yra išstatojusi tuos kandidatus. Mane iškelė 11 darbo kolektyvų rajone, o ne partinės organizacijos. Ne partijos komiteto plenumas, o kolektyvai.

- Jūs kandidatuojate čia?

Jankelevičius:

- Taip.

- Kiek jūsų partijos dalis laimės vietų būsimoje AT?

Jankelevičius:

- Sunku pasakyti. Aš galiu tik kalbėti apie rajoną. Mes rajone turim pusantro mandato tikslai. Ir kiekvieną apygardą po 5 kandidatūras iškelia.

- Ir jūs tikėtės būt atstovu Vilniuje?

Jankelevičius:

- Liaudis spres. Svajoja kiekvienas, o kaip išsisukti - laikas parodys.

- Koks yra jūsų požiūris į Lietuvos nepriklausomybę?

Jankelevičius:

- Aš skaitau, kad Lietuva turi būti suvereni valstybė, bet aš už tai, kad jinais būtų tarp kitų lygia-teisiška respublika, kaip ir visos kitos, ir TSRS sudėtyje. Kitoj federacijoje, ne tokioj, kaip jinais dabar yra. Kad niekas nediktų nei iš ekonominių pozicijų, nei iš kitų pozicijų, kad jinais tikrai būtų savarankiška. Bet aš manau, kad kartu mes visi galėtumėm daugiau padaryt.

- O jeigu, pavyzdžiui, dauguma Lietuvos gyventojų aiškiai pasisako už nepriklausomą, atskirą gyvenimą nuo Maskvos, ar jūs remtumėte kaip Lietuvos gyventojas?

Jankelevičius:

- Aš - Lietuvos gyventojas, esu čia gimęs. Skaitydami, kad vis dėlto daug žmonių labai gyvena tokią

mitinginę euforiją. Dabar gi mes tą žodį "nepriklausomybė" naudojame dažnai kaip koki vaistą nuo visų ligų. Lyg tai mes pasidarysime rytoj ar po mėnesio laisvi, nepriklausomi, kažkas tai ypatingo atsitiks, ir mes čia jau bagotesni pasidarysime. Ne, tik darbas laims visus reikalus.

- Daug lenkų šiuose rajonuose tiesiog nori autonomijos, nori kažką kitą sukurti. Jūs, aišku, žinote tą padėtį, ir nacionalinė yra tam tikra įtampa. Jūsų pozicija šituo klausimu: ar lenkų visuomenė būsimoje Lietuvoje, nežiūrint, kokios ji būtų - ar ji būtų atskira, ar ji būtų kartu, Sąjungoje - ar turės regimą vietą?

Jankelevičius:

- Visų pirma, nėra čia jokios autonomijos. Yra paskelbtas lenkų nacionalinis teritorinis rajonas. Tarsi atsimerant, kad Lietuvos istorijoje, Lietuvos kovoje už nepriklausomybę, kada Lietuva kovojo dėl autonomijos prieš caro Rusiją, tai dabar kažkas tai panašaus vyksta. Kad lenkai irgi nori tos autonomijos, būtent - lenkų nacionalinių rajonų Lietuvos sudėtyje. Aš manau, kad reikia spręst konkrečius klausimus. Kodėl apie tai niekas anksčiau nekėlė klausimo? Kada Sąjūdis atsirado ir lietuvių atgimimas, lenkai pajuto, kad irgi reikia spręsti daug tokių spręstinių problemų. Rusifikacijos procesas pas mus labai toli nuėjo.

nuo

- Ar lenkai svejoja apie koki nepriklausomą Lietuvos gyvenimą?

Jankelevičius:

- Ne, jokių būdu, tik Lietuvoj. Dar kartą noriu pabrėžti, kiek tų yra klausimų, kurie tikrai turi būti spręstini lenkų atžvilgiu. O kitą kartą pabrėžia, reiškia, ko jūs norit, jeigu lenkai Lietuvoje gyvena geriau, negu lenkai kur nors kitur Sąjungoj. Iš tikrųjų taip yra. Lenkai Lietuvoj turi geresnes sąlygas ir geresnes galimybes mokyt savo vaikus vaikų darželiuose, mokyklose. Turi savo spaudą, laikraštį, žurnalą. Niekui

kitur lenkai to neturi Sąjungoje. Tai yra tiesa, ir mes už tai dėkingi. Bet yra ir kitų problemų, kurios metai iš metų keliamos ir nesprendžiamos. Kaip Maskvos dauguma diktuoja Lietuvai, taip pas mus tas stiprus centras Vilniaus kitą kartą į mus taip žiūri, kad jūs esat mažuma ir mes dar palauksim, pagalvosim, pažiūrėsime. Čia pagrindinės priežastys, kurios iškyla tarp žmonių tą norą kurti kokią tai autonomiją. O čia tarybos yra melas, kada vienas kitas atsiranda, kuris kartoja, kad čia yra Lenkijos inspiracija. Tokios čia inspiracijos nėra. Lietuvos lenkai - tai ne Lenkijos lenkai. Čia visi šitą puikiai supranta.

- Vilniuje kai kas nusiskundžia, kad šiose srityse, Šalčininkų rajone ir kitur, yra tiesiog vykdomas nuolietuvinimas. Reiškia, lietuviai yra spaudžiami išeiti iš tam tikrų pozicijų, kurias perima tada jau lenkiškai kalbantys žmonės, lenkiškai mstantys. Čia komentaras apie tai?

Jankolevičius:

- Jokiu būdu su šiuo teiginiu nesutinku. Išėjo iš rajono keletas žmonių lietuvių tautybės, bet čia iš viso 3 žmonės tiksliai pasikeitė, vadovaujantys darbuotojai. Noriu pabrėžti tą dalyką, kad išėjo pagrįdė tie kadrai, kurie atėjo anksčiau pagal tuos nomenklatūrinis principus. Mes turim kitų pavyzdžių. Žemės ūkio mokyklų, buvusioj proftechnomokyklų, pasikeitė direktorius. Buvo lenkas - išrinktas lietuvis. Žinot, yra vadovaujantys darbuotojai, nežiūrint į tautybę, kurie taip sakant, vidutiniškai dirba, ir kada jam keliamos pretenzijos, tai jis iškart pradeda savo tautybę prisidengti, kad va, matai, mane nori nuimt, kadangi aš tos tautybės, ar kitos tautybės. Mes gi daug lietuvių turim, pavyzdžiui, žuvininkystės ūkio direktorius, gyvulininkystės žmonės direktorius, ir niekas nesiruošia jiems kokių tai pretenzijų kelti. Čia priklauso nuo žmogaus

- Jeigu jau reikėtų parinkti vieną didžiausią nuskaudą, pasakykite, kas tai būtų?

Jankelevičius:

- Aš pasakyčiau šitaip: reikia porą dalykų tokių spręsti lygiagrečiai. Vienas momentas, kad istoriškai tas rajonas visada buvo atsilikęs - ir caro Rusijos, ir Lenkijos laikais, ir dabar yra tas pakraštys. Tai aš manau, reikia sudaryt, pavyzdžiui, 20 ar 25 notams tokią socialinio-ekonominio vystymosi programą paspartinti šito rajono socialinį-ekonominį vystymą, kad jame tikrai galėtų lygiagrečiai atsistoti šalies kitų kaimiškų rajonų. Antras momentas - spręst dėl aukštojo mokslo, kad lenkai turėtų teises garantijas savo vaikus pasiųsti į lenkų dėstoma kalba kokias tai grupes universitete, institute. Kaip būtų gražu, jeigu mes galėtume kultūros namams, bibliotekoms ruošti specialistus Lietuvoje - ar ten Vilniuje, ar Kaune - lenkų dėstoma kalba, kad tie žmonės žinotų savo gimtąją kalbą ir greta galėtų įsisavinti valstybinę kalbą. O dabar 82% lenkų gyvena rajone, o Kultūros namuose neturim darbuotojų, kurie gerai žinotų ir lenkų kalbą, ir lietuvių kalbą. Pagrindė tai yra žmonės, peruošti rusų dėstoma kalba. Jie nežino iki galo papročių, tradicijų vietinių žmonių. Aš manau, tik tokiu būdu reikia eiti. O dabar mes ką turim. Mes turim tikrai pažadus. Tiesa, reikia pasakyti ačiū, kad jau prasidėjo tas dialogas su mumis. Tamsta supraskit vieną dalyką, kad kiekviena tautinė mažuma turi irgi savo jausmus, savo norus. Nori tokias pat teises turėti, kaip ir visi gyventojai.

- Pone Jankelevičiau, labai ačiū.

11.

"Amerikos balsas"/vasario 19 - 20.30/"V.Landsbergio straipsnis"Vašington tains"

Amerikos sėtinėje leidžiamas dienraštis "Vašington tains" šios dienos numeryje paskelbė LPS Seimo tarybos pirmininko Vytauto Landsbergio straipsnį, kuriame konkrečiai išdėstomi Lietuvos nepriklausomybės siekliai. Išnašoje pažymina, kad šis straipsnis specialiai parašytas agentūrai, kuri medžiagą teikia daugeliui Amerikos ir pasaulio dienraščių. Kviečiame pasiklausyti straipsnio apžvalgos. Prie mikrofono Jolanta Raslevičiūtė.

Praėjusį mėnesį Vilniaus Katedros aikštėje 300.000 lietuvių susirinko į vigiliją, pasiryžusių išdėstyti savo tikslą čia besilankančiam Sovietų vadovui Michailui Gorbačiovui. Tai lygiai toks pats susirinkusiųjų skaičius, koks buvo išvežtas į Sibirą 1940 metais. Tokiais žodžiais prasižėdė Vytauto Landsbergio straipsnio laikraštyje "Vašington tains". Anot Landsbergio, labai gaila, kad Vakarai linkę Lietuvos žmonių siekius nuskaidyti Maskvos žodžiais. Antai lietuviai kalba apie laisvę ir nepriklausomybę, o Vakarai ši mūsų demokratinių judėjimą vadina nacionalistiniu, lygiai kaip Maskva. Tuo tarpu bet kuris lietuvis paklaus: kaip mes galime išstoti iš Sovietų Sąjungos, jeigu mes į ją niekada neįėjome ir to nesiekėme? Lietuvos prievartinis prijungimas nėra pateisinimas, lygiai kaip ir nėra pateisinamas nuolatinis Maskvos pareiškinys, kad Lietuvos politinę ateitį turėtų nustatyti Sovietų Sąjunga.

Toliau Landsbergis nurodo, kad ir naujasis įstatymas dėl išstojimo, kaip spėjama, bus kitas nepriimtinas blogas įstatymas, tipiškas sovietinei tradicijai, būdingas labai specifinių problemų išsprendimo būdas, tai yra nenatūrali ir nelegali sąjunga. Straipsnyje pastebimo, kad Lietuvos nepriklausomybės siekimo atvejis yra kur kas stipresnis, negu bet kurios kitos sąjunginės respublikos, todėl ir skyrybų įstatymas nebūtų pritaikomas Baltijos valstybėms, kadangi 1940 metais jos buvo

12.

inkorporuotos į Sovietų Sąjungą per prievartą. Landsbergis nurodo, kad Prancūzijos prezidentas Miteranas per susitikimą su Sovietų vadovu Gorbaciovu Kijevo praėjusių metų pabaigoje, atkreipdamas dėmesį į Baltijos valstybių argumentus dėl nepriklausomybės, nurodė, kad reikia išskirti tam tikrus skirtumus tarp atskirų sąjunginių respublikų, šiuo metu esančių Sovietų Sąjungos sudėtyje. Straipsnyje Landsbergis sako, kad tikrai mes turime teisę spręsti savo pačių tautinį likimą. Ir mes norime to siekti be smurto, politiniais būdais. Mes norime tiesiogiai vesti derybas su Maskva. Tai procesas, kuris jau yra prasidėjęs ir laikomas gana pažangiu ženklu.

Lietuva nesiekia nepriklausomybės, ji bando ją atstatyti. Lietuva neragina išstoti iš Sovietų Sąjungos, ji ragina išvesti neįteisintą kariuomenę bei panaikinti neįteisintas politines jėgas. Tautinio atgimimo jausmas yra stiprus ir gilus, ir tikrai dabar mes pamatome esant progą atgauti nepriklausomą valstybingumą. Tai būtina mūsų kultūriniam, ekonominiam ir politiniam išlikimui, rašo Landsbergis.

Straipsnio pabaigoje nurodoma, kad Sąjūdis – opozicinių partijų koalicija – dalyvaus artėjančiuose vasario 24-tos dienos rinkimuose į Lietuvos Aukščiausiąją Tarybą. Siekiama išlaikyti savo autoritetą, LKP taip pat pasiskelbė nepriklausoma partija Sovietų Sąjungoje ir priėmė politinę platformą. Landsbergis pažymi, kad Sąjūdžio politinė platforma skiriasi nuo Komunistų partijos platformos tuo, kad ji pasisako už visišką politinę nepriklausomybę ir normalius diplomatinius santykius su Maskva, tuo tarpu LKP vadovybė vis dar tebekalba apie Lietuvos suverenitetą TSRS sudėtyje. Jeigu Sąjūdis pasisako už greitą atsiskyrimą nuo Maskvos, tai Komunistų partija ragina prailginti šį pereinamąjį laikotarpį. Sąjūdis tvirtina, kad bet koks Sovietų Sąjungos sprendimas panaudoti karinę jėgą, siekiant nuslopinti Lietuvos legislatoros ir vykdomosios valdžios galia, bus suprastas kaip

Kita agresijos veiksmas, t.y. 1940 metų agresijos
tąsa. Mes norime, kad Vakarų demokratijos atkreips
dėmesį į tai, kad galime paremti šią poziciją.

x

"Amerikos balsas"

/vasario 15 - 18.30/

"Lietuva istorijos verpetuose"

/Pabaiga/

Šiandieną aptarsime ilgą kovą už tai, kad JAV
privažintų Lietuvos valstybę. Straipsnio autorius Sau-
lius Sužiedėlis.

1985 metais lietuvių tyrimų ir studijų centras
Čikagoje išleido nesenai mirusio išeivijos istoriko
daktaro Kosto Jurgėlos studiją "Lietuva ir Jungtinės
Valstijos: valstybinių santykių užmezginas." Šioje stu-
dijoje daktaras Jurgėla nušvietė svarbiausius Amerikos
Lietuvos pripažinimo politikos veiksmius, Amerikos lie-
tuvių politinę ir ekonominę veiklą remiant Lietuvą, po-
čios JAV valdžios biurokratijos politikos pokyčius,
krašto vidaus politines kovas, Amerikos vadovų požiūrį
į naujos tarptautinės struktūros sukūrimą. Jurgėla ir
kiti lietuviai istorikai, tarp jų - praėjusiais metais mi-
ręs Vincentas Liulevičius, yra išskolę Amerikos lietuvių
milžinišką vaidmenį padedant atsikurti Lietuvos valsty-
bei. Darbas buvo nelengvas. Tiesa, lietuvių kilmės Ame-
rikos gyventojų buvo daug. Skačiuojama, kad, prasidė-
jus Pirmajam pasauliniam karui, JAV galėjo būti iki mi-
lijono lietuvių. Veikė 120 katalikų parapijų ir tūk-
stančiai įvairių ideologinių krypčių draugijų. Prieš karą
buvo beveik 30 laikraščių. Tačiau Amerikoje buvo itin ma-
žai lietuvių inteligentų. Susivienijimo lietuvių Ameri-
koje 1918 metų "Metraščių" duomenimis, JAV dirbo tikrai
36 lietuviai daktarai ir 12 lietuvių advokatų. Labai
mažai lietuvių išeivių baigė aukštąjį mokslą. Didžiausio
nuošimtis mokslą baigusiu žmonių - tai lietuviai kunigai.
Bendroje Amerikos politikoje lietuvių įtaka buvo itin
maža.

Nepaisant tokios Amerikos lietuvių demografinės struktūros ir tuo metu vykusių aštrių tarptautinio politinių ir ideologinių ginčų, prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, JAV lietuvių išeivija sugebėjo išvystyti didelę paramą Lietuvai. Nuo 1914 metų rudens įvyko keletas Amerikos lietuvių konferencijų, skirtų Lietuvos klausimui. Jose buvo siūloma pripažinti autonominę Lietuvą, į kurią būtinais turėjo įeiti ir Mažoji Lietuva, ^{ir} Užnemunė. Tačiau 1914 metų pabaigoje Pijaus Grigaičio redaguojamose "Naujienose" jau buvo rašoma, kad Lietuva galinti visiškai atsipalaiduoti nuo Rusijos. Lietuviai taip pat parėmė Amerikoje besilankančio Juozo Gabrio lietuvių informacijos biurą, įsisteigusį Šveicarijoje. Tuo tarpu vienas žymiausių Amerikos lietuvių veikėjų - daktaras Jonas Šliūpas propagavo Lietuvos ir Latvijos bendros valstybės ikūrimą.

1916 metais labai pagyvėjo Amerikos lietuvių politinė veikla. Kunigai Julius Bielskis, Vincas Bartuška ir "Sandoros" pirmininkas Romanas Karuža lankėsi Europos lietuvių konferencijoje Lozanoje, kur sutarė reikauti visiškos Lietuvos nepriklausomybės. 1916 metų lapkričio 1 dieną Amerikos prezidentas Vilsonas paskelbė lietuvių diena ir davė leidimą rinkti aukas nukentėjusiems nuo karo lietuviams šelpti. 1918 metų gegužės mėnesį lietuvių delegacija aplankė prezidentą Vilsoną, įteikė jam memorandumą, kurį prezidentas perdavė amerikiečių mokslininkų komisijai, tyrinėjančiai ateities Europos perspektyvas. Prieš išvykstant Vilsonui į taikos konferenciją, lietuvių atstovai jam įteikė memorandumą dėl Lietuvos nepriklausomybės, kuris vėliau buvo išspausdintas 100.000 tiražu ir paskleistas visoje Amerikoje.

Tuo tarpu 1919 metų pradžioje iš Paryžiaus Amerikos lietuvių atstovas advokatas Balys Mastas-Mastauskas organizavo efektyvią propagandą Lietuvos nepriklausomybei paremti. Amerikos visuomenėje susidarius vis labiau Lietuvai palankiai atmosferai, 1919 metų pavasarį buvo

nutartą surinkti milijoną parašų po peticiją, prašant pripažinti Lietuvą, ir ją pateikti JAV prezidentui.

Nepaisant amerikiečių viešosios opinijos palankumo Lietuvai ir prezidento Vilsono skambių tautų apsiprendimo šūkių, nepaisant net amerikiečių karinių pasiuntinių pranešimų, raginančių renti pabaltiečių sielkus, JAV vyriausybė nesiryžo greitai keisti savo politikos Lietuvos atžvilgiu. Ši politika, kaip anksčiau kalbėjome, buvo paremta požiūriu, išreikštu Amerikos valstybės sekretoriaus Roberto Lancingo laišku Amerikos lietuvių tarybai 1919 metų spalio mėnesį, - kad Pabaltijo klausimas - tai Rusijos klausimo sudėtinė dalis. Našaug palankesnis Lietuvai buvo ir 1920 metų pradžia, paskirtas Amerikos valstybės sekretorius Beinbirdžas Kolbis. Pritrenktas Amerikos visuomenės ir kongreso abejingumu Versalio taikai ir Tautų Sąjungos idėjai, tuo metu sunkiai sergantis Vilsonas pasitraukė iš politinio gyvenimo, ir Baltųjų rūmų reikalus praktiškai tvarkė jo žmona.

Tačiau Amerikos lietuviai nenuleido rankų. Jų delegacijos ir toliau lankė Vašingtoną, apeliavo į valstybės departamentą pripažinti Lietuvą. 1921 metų kovo mėnesį jie į valdžią prezidentui Hardingui, naujuoju valstybės sekretoriumi buvo paskirtas Čarlzas Hjuzas, palyginti atviro minties diplomatas, nepriėmęs to meto Amerikos visuomenėje populiarios izoliacijos nuo Europos politikos. 1921 metų gegužės mėnesį prezidentui Hardingui buvo pateikta milijonas parašų, reikalaujant Lietuvos pripažinimo. Kaip tik tuo metu valstybės departamente susilpnėjo Rusijos integralumą palaikančių valdininkų įtaka, o Amerikos įgaliojtinis Rygoje Jangas primygtinai įrodinėjo, kad Pabaltijo valstybių pripažinimas Amerikai atneš ir ekonominės naudos.

Pagaliau 1922 metų birželio pabaigoje JAV ambasadorius Paryžiuje pranešė valstybės sekretoriui Hjuzui, jog Vidžiosios Antantės valstybės iš principo nutaria pripažinti Lietuvą de jure. Liepos 28 dieną JAV formaliai pripažino

nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Pirmuoju Lietuvos atstovu Vašingtone tapo Volde-
maras Černeckis. 1922 metų spalio mėnesį Friedrichas
Kolmanas, pirmasis Amerikos ministras Lietuvai, išvyko
į Kauną.

Tuo baigėsi ilga ir sunki kova įtikinti Vašingtoną
pripažinti nepriklausomą Lietuvos valstybę.

X

Atsp. 21 egz.

Išsiųsta asmeniškai

3 - P

LIETUVOS RADIJAS IR TELEVIZIJA

TARNYBINIS

2

Radio biuletenis

218

1990-02-21

2.

"Amerikos balsas"Žinios

/vasario 21 - 6.15/

Sovietų Sąjungos Aukščiausioji Taryba pasiūlė įstatymo projektą, kuris leistų bet kokiai respublikai išstoti iš Sovietų Sąjungos, pravedus referendumą šiuo klausimu. Pasak "Interfakso" naujienų agentūros, referendumą galėtų paskelbti respublikos Aukščiausioji Taryba arba vienas trečdalis pilnomečių respublikos gyventojų. "Interfaksas" nurodė, jog balsavimas dėl išstojimo iš Sovietų Sąjungos galiotų tik tuo atveju, jeigu mažiausiai trys ketvirčiai visų susugusiųjų dalyvautų referendume.

Įstatymų leidėjai taip pat paragino vietines valdžias užkirsti kelią nelegalioms demonstracijoms ir griežčiau kontroliuoti aprobuotus mitingus. Laukiama, kad ateinantį savaitgalį dešimtys tūkstančių žmonių dalyvaus demonstracijose Maskvoje, Leningrade ir kituose miestuose, reikalaujant oficialaus galo Kompartijos valdžios monopoliiui.

x

Maskva atmetė JAV prašymą leisti Sovietų Sąjungos žydams tiesioginiais lėktuvų reisais skristi iš Maskvos į Izraelį. Baltųjų rūmų atstovas išreiškė apgailėstovimą. Pasak jo, JAV yra nuomonės, kad tiesioginiai reisai padidintų Sovietų emigrantų, vykstančių į Izraelį, skaičių.

Sovietų Sąjunga ir arabų šalys reiškia susirūpinimą, kad Sovietų žydai, kurie nuvyksta į Izraelį, apsigyvena okupuotose palestiniečių teritorijose.

x

3.

Lenkijos "Solidarumo" profsąjungos vadovas Lechas Valensa, Gdanske kalbėdamas su Pasaulio žydų kongreso pirmininku Edgaru Bronmanu, pasakė, jog ir žydai, ir lenkai turi moralinę teisę įsijungti į pokalbius dėl Vokietijos susivienijimo. Pasak Valensos, abiejų grupių patirtos aukos Antrojo pasaulinio karo metu pateisina tokį įsijungimą. Bronmanas nurodė, jog suvienyta Vokietija turėtų ribotis dabartinėmis Rytų ir Vakarų Vokietijų sienomis, kad ji turėtų atsisakyti branduolinių ginklų ir kad šalies konstitucija turėtų užtikrinti mažumų teises.

Pasaulio žydų kongreso pirmininkas susitiko su Lenkijos prezidentu Voicechu Jaruzelskiu ir Ministrų Tarybos pirmininku Tadeušu Mazoveckiu.

x

Vakarų Vokietijos kancleris Helmutas Kolis vakar buvo šiltai priimtas Rytų Vokietijos Erfurto mieste. Jis yra įsijungęs į politinę kampaniją remiant Rytų vokiečių politinę konfliciją, kuri ateiinančio mėnesio rinkimuose tikisi laimėti vietų Liaudies rūmuose. Kanclerį sutiko maždaug šimtas tūkstančių žmonių, kurie mosavo Vakarų Vokietijos vėliavėlėmis.

Kanclerio Kolio vizitas sutapo su priėmimu naujo įstatymo dėl laisvų rinkimų. Kiek anksčiau Sovietų vadovas Michailas Gorbačiovas pareiškė, kad bet kokiame susitarime dėl Vokietijos susivienijimo turi būti užtikrintas saugumas.

x

Vašingtone vizituojuantis Čekoslovakijos prezidentas Vaclavas Havelas šiandien pasakys kalbą JAV kongresui. Vakar jis Baltuosiuose rūmuose susitiko su prezidentu Džordžu Bušu, kuris paskelbė planus praplėsti JAV prekybinius ryšius su nauja

4.

demokratiška Čekoslovakijos vyriausybė. Prezidentas Bušas apibūdino dramaturgą Havelą kaip 1989 metų revoliucijos Rytų Europoje didvyrį.

Čekoslovakijos prezidentas, duodamas interviu amerikiečių telebendrovei, pasakė, kad Europa pradėjo keistis į draugiškų ir demokratinių valstybių bendriją. Pasak jo, baigiasi "šaltojo karo" era.

x

JAV patvirtino, kad Kuba priėmė dar daugiau Sovietų gynybos MIG-29 bombonešių. Pasak Amerikos valstybės departamento atstovės, Vašingtonas nesupranta, kodėl Sovietai nesiliauja aprūpinę kubiečius šiais naikintuvais. Ji pastebėjo, jog Kuba, nors ir nesudaro jokios grėsmės JAV, prisideda prie regioninės įtampos. Amerikos valstybės departamento atstovė taip pat pastebėjo, kad Kubos prezidentas Fidelis Kastro kritikuoja Michailą Gorbačiovą dar daugiau, negu Amerikos prezidentą Bušą.

x

"Laisvosios Europos"
radijas

/vasario 20 - 19.00/

Paryžius. Čia vykstančiame tarptautiniame kolokviame Rytų Europos atstovai kalbėjo apie Rytų Europos socialdemokratų partijas. Rumunijos Ministrų tarybos pirmininkas Romanas pareiškė, kad totalistinė sistema konfiskavo socializmą Rumunijoje. Pasak Romano, socializmas tapo priespaudos įnagiu. Lenkijos "Solidarumo" parlamentarų vadovas Ceremekas teigė, kad tikrasis socializmas iš dalies suteikė blogą vardą Europos socialdemokratams, kurie per praėjusius 40 metų vedė kompromiso politiką su Rytų Europos šalyse valdžią tu-

5.

rėjusiomis komunistų partijomis. Naujasis Čekoslovakijos Ministrų Tarybos pirmininkas pareiškė, kad per 40 metų komunistų valdžia jo šalyje suardė socialinę sandarą, ir dabar visos partijos turi viską pradėti iš naujo.

x

Bulgarijos užsienio reikalų ministras Dimitrovas per interviu Vakarų Vokietijos laikraščiui "Ziudfoiče csitung" nepritarė Vengrijos ir Lenkijos pasiūlymams panaikinti Varšuvos Sutarties organizaciją. Pasak Dimitrovo, kol tebėra NATO, reikalinga ir Varšuvos Sutarties organizacija. Dimitrovas taip pat nepritarė minčiai panaikinti ir Ekonominės savitarpio pagalbos tarybą, bet ragino iš esmės pertvarkyti šią organizaciją.

x

Bulgarijos žinių agentūra BTA pranešė, kad vis dar svarstomas "apskritojų stalo" pokalbiams trukdantis klausimas - kompartijos veikla darbovietėse. Bulgarijos opozicijos organizacija - Demokratijos jėgų sąjunga - pereiną savaitę paskelbė, kad nedalyvaus "apskritojų stalo" pokalbiuose su vyriausybe, jei nebus panaikintos komunistų organizacijos darbovietėse.

x

Rumunijos valstiečių partijos generalinio sekretoriaus pavaduotojas Pavelas Sajanas per interviu Vakarų Vokietijos dienraščiui "Welt" kritikavo laikinąją šalies vyriausybę. Pasak Sajano, vyriausybės atotrūkis nuo visuomenės nuolat didėja ir įtampa auga. Sajanas teigė, kad Rumunijai gresia karinės diktatūros pavojus.

Vakar vakare keli tūkstančiai angliakasių demonstravo Bukarešte, rodydami savo pritarimą dabartinei Rumunijos vyriausybei. Demonstrantai kartą protestavo dėl sekmadieninio antpuolio prieš

"Amerikos balsas"

/vasario 21 - 6.15/

Jugoslavijos vadovybė įsakė kariniams daliniams susidoroti su tautiniais neramumais Kosovo krašte. Prištinos radijas pranešė, jog Titovamitrovicos vietovėje susirėminuose tarp albanų kilmės gyventojų ir saugumo pajėgų žuvo dar vienas žmogus. Šiais metais iš viso žuvo 28 žmonės.

Jugoslavijos vadovai paskelbė, kad kariuomenės imsis aktyvaus vaidmens siekiant išlaikyti tvarką.

x

/vasario 20 - 18.30/

Pranešama, jog prezidento Bušo administracija svarstanti galimybę Bolivijos ir Peru džunglėse paleisti vabzdžius, kurie sunaikintų kokamedžius. Kaip žinia, iš to augalo lapų yra gaminamas kokainas.

Šiandieniniame "Vašington post" dienraščio numeryje nurodyta, kad prezidento Bušo administracija pastaruoju metu asignavo daugiau lėšų slaptaip žemės ūkio ministerijos programai išvystyti cheminius ir biologinius agentus, kurie sunaikintų kokaino žaliavų derlių. Pasak dienraščio, tyrinai nukreipti į baltąją kandį - molumbiją, kurios vikšrai minta kokos lapais. Pasak JAV pareigūnų, kokamedžio augintojai Peru savo medžius purškia insekticidu, efektingu prieš kandį. Bet ekspertai yra įsitikinę gali masiškai užveisti tą vabzdį ir šintus milijonų jo kiaušinėlių bei vikšrų lėktuvais paskleisti virš kokamedžio plantacijų. Pasak "Vašington post", vienas mokslininkas yra nurodęs, kad apie Kolumbijos kandį nedaug nežinoma. Nežinoma, kokią poveikį masiškas tų vabzdžių paskleidimas gali turėti aplinkai. Pasak laikraščio, net ir atsižvelgus į visas ekologines galimybes, esama politinių kliūčių, kurios gali būti panašios.

Vatikano radijas
/vasario 20 - 19.00/

Popiežius Jonas Paulius II kasmet, prieš gavėnios pradžia paskelbia laišką pasaulio tikintiesiems, jiems pasiūlo susitelkimo temą. Šiemet Šventasis tėvas kviečia tikinčiuosius per gavėnią prisimininti ir apmąstyti pabėgėlių problemą, išsklečia jos aktualumą šiuolaikiniam pasauliui, atkreipia dėmesį į vis didėjantį pabėgėlių skaičių. Tai yra labai skaudus ir liūdnas reiškinys, rašo popiežius, paliečiantis dabar ne vien atskirus kraštus, bet jau visus pasaulio žemynus. Jonas Paulius II laiške toliau pastebi, kad tik nedaugeliui pabėgėlių susidaro sąlygos dėl pasikaitusių aplinkybių sugrįžti į tėvynę. Daugelis toliau priversti gyventi svetur. Jų likimas negali nerūpėti Kristaus sekėjams, bažnyčios nariams, prisimenantiems, kad ir pats Kristus yra patyręs pabėgėlio dalį. Visi tikintieji ir katalikų bendruomenės gavėnios metu ypač tepajunta pareigą konkrečiai padėti savo broliams pabėgėliams, jiems atverti savo širdis, pasirūpinti, kad būtų suteikta globa, sudarytos galimybės pilnai pasinaudoti visomis pilietinėmis teisėmis, būtent - teise susikurti šeimą arba su savo šeimomis susijungti, teise į pastovų žmogaus vertą ir teisingai atlyginamą darbą, teise turėti taip pat žmogaus vertą gyvenamąjį butą, medicininę priežiūrą. Pabėgėlių vaikams turi būti sudarytos sąlygos siekti mokslo.

Pabėgėliams privalo būti garantuotos visos pagrindinės teisės, kurios yra skelbiamos Jungtinių Tautų Organizacijos 1951 metais priimtoje konvencijoje pabėgėlio statuso klausimu.

8.

"Laisvosios Europos"radijas/vasario 20 - 19.00/

Roma. Mūsų radijo korespondentas Romoje pranešė, kad Vatikanas ketina artimiausiu laiku užmegzti nesukšto lygio oficialius santykius su Tarybų Sąjunga. Pasak bažnyčios ir diplomatijos informacijos šaltinių, abi pusės tikriausiai ryšius palaikys periodiškai siųsdamos savo atstovus į Vatikaną ir Tarybų Sąjungą, o ne pasikeisdamos diplomatais.

Vatikanas skelbia, kad Tarybų Sąjungoje šiuo metu yra 10,5 milijono katalikų. Nurodoma, kad sverbiausias kliūtis, trukdanti užmegzti Vatikano ir Maskvos ryšius, buvo Ukrainos katalikų bažnyčios draudimas.

x

Vatikano radijas/vasario 20 - 19.00/

Čekoslovakija jau ruošiasi priimti popiežių Joną Paulių II, kuris su apaštalinio vizitu krašte lankysis šių metų balandžio 21-22 dienomis. Manoma, kad apie 3 milijonai čekoslovskų turės galimybę pamatyti Šventąjį tėvą, kuris vizito metu aplankys Bohemiją, Moraviją ir Slovakiją.

Pirmoji kelionės stotis bus Praha, kur popiežius šv. Vito katedroje susitiks su Čekoslovakijos vyskupais, kunigais ir vienuoliais. Pirmasis didžiulis popiežiaus susitikimas su tikinčiais įvyks tą pačią dieną, taip pat Prahoje, per mišias, kurias popiežius aukos ant kalvos, kur dalyvaus apie 800.000 žmonių. Sekmadienį, balandžio 22-ąją, popiežius apsilankys šventovėje Moravijoje, kur yra palaidotas slavų tautų apaštalas šv. Metodijus. Sekmadienio pavakare popiežius nuvyks į Bratislavą,

9.

kur vietos aerouosto aikštėje aukos mišias. Manoma, kad šiose mišiose dalyvaus ir tikintieji iš kaimyninės Austrijos, Vengrijos, Jugoslavijos, gal ir iš Ukrainos. Sekmadienio vakare popiežius iš Bratislavos sugrįš atgal į Romą.

Visus popiežiaus apaštalinio vizito įvykius tiesiogiai transliuos Čekoslovakijos televizija.

x

JAV lietuvių jaunimo sąjunga šių metų gegužės 4-6 dienomis Vašingtone rengia ketvirtąją politinį seminarą. Jo tikslas - pasikeisti vėliausiomis žiniomis apie įvykius Lietuvoje, pasitarti, kaip Amerikos lietuvių jaunimas galėtų padėti atsikuriančiai Lietuvai. Bus aptartytos dvi pagrindinės temos: koks mūsų vaidmuo Lietuvos ateityje ir kokios politinės paramos gali iš mūsų tikėtis Lietuva.

Amerikos lietuvių jaunimo sąjungos ketvirtajame politiniame seminare dalyvaus jaunimo delegatai iš įvairių Amerikos miestų.

x

"Amerikos balsas" "Pasikalbėjimas su Tautvydu
/vasario 20 - 20.30/ Lideikiu"

Mūsų specialus korespondentas Vilniuje Romas Sakadolskis pasikalbėjo su Sąjūdžio Vilniaus miesto rinkiminės komisijos pirmininku Tautvydu Lideikiu.

- Kaip Sąjūdžio remiami kandidatai buvo atrinkti, koks tai buvo mechanizmas?

Lideikis:

- Mechanizmą buvo stengiamasi padaryti kiek galima labiau demokratišką. Mes jau vasarą kreipėmės į visas Vilniaus Sąjūdžio grupes, prašydami siūlyti kandidatus. Tų kandidatų mums buvo pasiūlyta nemažas skaičius, kažkur apie 100, netgi dau-

10.

giau. Buvo stengtasi Sąjūdžio grupes supažindinti su šiais kandidatais. Tai buvo daroma dviem būdais. Vienas būdas - reguliariai vykstančiame kiekvieną trečiadienį Vilniaus miesto Sąjūdžio grupių įgaliotinių susitikime visi šitie kandidatai buvo pristatomi. Kiekvienas iš jų turėjo papasakoti apie savo platformą, atsakyti į klausimus, ir tokiu būdu įgaliotiniai susidarė apie juos vaizdikį ar kitokią vaizdą. Kitas dalykas - mes stengėmės, kad jie kiek galima daugiau vyktų į Sąjūdžio grupes. Aktyvesni kandidatai iš tikro apsilankė nemaža Sąjūdžio grupių. Na, o galutinę kandidatų atranką atliko Vilniaus miesto Sąjūdžio konferencija, kuri įvyko gruodžio pabaigoje. Jiškai iš 83 likusių kandidatų tuos kandidatus susstatė į eilutę pagal populiarumą. Kitaip sakant, susirinkę visi įgaliotiniai balsavo už šią sąrašą ir tokiu būdu buvo sudaryta eilutė. Ir pirmi 19 kandidatų, esantys šitoje eilutėje, jie ir tapo Sąjūdžio kandidatais Vilniaus mieste. 19 kandidatų todėl /nors Vilniuje yra 21 apygarda/, kad Vilniaus miesto Sąjūdžio konferencija nutarė dviejuose apygardose Sąjūdžio kandidatų neiškelti, o paremti du Lenkų sąjungos kandidatus, nuosaukius žmones, kurie linkę ieškoti bendros kalbos su lietuviais. Tokiu būdu ir susidarė 21 kandidatas Vilniaus mieste.

- Taigi vienas atrankos principas buvo to paties populiarumas. Ar buvo kokių nors kitų kriterijų?

Atsakymas:

- Žmonėms rūpėjo pagrindiniai du klausimai; pirma, kad Sąjūdžio kandidatas būtų pasiryžęs kovoti už Lietuvos nepriklausomybę, ir antra, kad jisai iš tikro sugebėtų šitai nepriklausomybei kažką pa-

Ll.

daryt, kad jis turėtų reikiamą kompetenciją. Tai buvo du pagrindiniai kriterijai.

- Ir jie turbūt nusprendė ir tų kandidatų populiarumą?

Lišeikis:

- Taip, pirmi kandidatai šitam sąrašo buvo gerai žinomi žmonės, tokie, kaip profesorius Antanavičius, profesorius Kuzmickas, profesorius Sakalas. Na, o sąrašo gale ten yra visa eilė tokių jaunesnių žmonių, kurie jau aktyviai pasireiškia Sąjūdžio veikloje.

- Žodžiu, buvo tokie atranka. Dabar papasakokite truputėlį apie tą politinę situaciją, iš kur ateina jūsų pagrindiniai oponentai.

Lišeikis:

- Vilniuje, aišku, kandidatų yra platus spektras, pradedant Sąjūdžio ir baigiant kraštutiniaisiais "Jedinstvos" atstovais. Ne veltui vietiniškai yra 4 kandidatai vienoje apygardoje. Šalia Sąjūdžio kandidatų, beveik kiekvienoje apygardoje yra naujosios LKP atstovas. Yra iškelti senosios, sakykime, partijos atstovai, tokie, kaip Kuolelis, Burokevičius ir kiti. Daugelyje apygardų yra lenkų sąjungos atstovų, yra iškelti ir "Jedinstvos" žmonės.

- Pastaruoju metu, man atvykus į Lietuvą ir stebint rinkiminę kampaniją, susiduriu su tokiu reiškiniu, pavyzdžiui, per televiziją matyti daugiau LKP kandidatų. Ir labai aišku, ką remia aparatas ir kaip tai visa pasireiškia. Su kokiomis problemomis susiduria Sąjūdžio kandidatai, bandydami pasiekti rinkėjus ir savo mintis perteikti jiems?

Lišeikis:

- Problemos aiškios. Pirmia - tai masinės informacijos priemonės. Kadangi kol kas spauda

12.

ir televizija didžiąja dalimi yra aparato rankose, tai tenai daugiausia ir matome, ir eksitome apie jo iškeltus kandidatus. Sąjūdžio kandidatai tą televiziją turi tiksliai 7 minutes, per kurias jie ten gali perskaityti savo tekstą. Tuo tarpu dauguma LKP kandidatų randa priėjimą ir į kitas laidas. Ir žinių laidose dažnai rodomi, ir pasirodo nufilmuoti filmai apie juos. Aš turiu pasakyti, kad televizijos laikas kainuoja nepigiai. Viena minutė kainuoja kelis šimtus rublių. Žodžiu, jeigu kandidatas LKP pasirodo ten keletai minučių, tai jis jau viršija tą oficialią sumą 1000 rublių, kuri yra išskirta jam rinkiminei kampanijai. Na, kita problema yra, aišku, spauda, spaustuvės. Mes turim vargo įsisųti popieriaus ir lėtai eina spausdinimas. Žodžiu, sąlygos nėra ypatingai geros rinkiminei agitacijai.

- Kiek rezultatus gali nulenti Vilniaus miesto nacionalinė sudėtis?

Atsakymas:

- Aš manau, kad kai kuriose apygardose tai čia yra esminis dalykas. Tokiose apygardose, kaip Naujosios Vilnios, Pavilnio. Tenai, be abejo, tai bus lemiamas veiksnys. Kitose apygardose, aš manau, irgi tai atsilieps į rezultatus. Kiek Sąjūdžio remiami kandidatai sugebės įtikinti, kad jie gina visų Lietuvos gyventojų interesus, nuo to priklausys rinkimų rezultatai.

- Galėtumėte paprognozuoti, kiek pirmam ture laimės Sąjūdžio kandidatų, arba bent jau Sąjūdžio remiamų kandidatų? Čia galbūt kalbėkime apie visas 21 apygardą.

Atsakymas:

- Iškart pirmą turą prognozuoti labai sunku, kodangi, kaip aš jau minėjau, yra po keletą kandi-

datų. Turbūt nebus labai daug tokių apygardų, kuriose pirmą turą rinkimai pasibaigs. Bet po antro turo, aš manau, Sąjūdžio kandidatai turėtų laimėti kažkur apie 10-12 vietų.

- Žodžiu, maždaug pusė. O likusieji?

Lideikis:

- Kai kuriose apygardose laimės Lenkų sąjungos kandidatai, tai yra aišku. Vienoj apygardoj turbūt gali laimėti TSKP atstovai. Kitose apygardose galbūt laimės aparato atstovai, jeigu galima taip sakyti, LKP kandidatai.

- Koks skaičius apygardų bus priverstas antrą sykį dalyvauti balsavimuose, antrame ture, ir kiek gali būti išrinkta per pirmąjį turą?

Lideikis:

- Manau, kad per pirmąjį turą bus išrinkta turbūt tiksliai apie pusė kandidatų.

- Pone Lideiki, kai pasibaigs rinkimai į Aukščiausiąją Tarybą, labai greit priartės rinkimai į vietines Tarybas. Daug kam atrodo, kad čia irgi bus labai svarbūs rinkimai vien todėl, kad aparatas šiuo metu valdo apatines grandis ten, kur visi išklymą yra vykdomi. Kaip Sąjūdis, specifiškai, sąkykime, Vilniuje, ruošiasi šiems rinkimams, apie kuriuos labai mažai dar kalbama?

Lideikis:

- Mes jau atlikome savo kandidatų atranką. Mes vėlgi ją stengėmės daryti maksimaliai demokratiškai. Pasinaudojame kandidatų atrankai mūsų neseiniui įkurtas Sąjūdžio rinkėjų klubais. Mums Sąjūdžio grupės vėlgi pasiūlė kandidatus savo, kuriuos norėtų matyti vietinėse Tarybose, ir mes visas šitas kandidatūras išdaliname Sąjūdžio rinkėjų klubams. Sąjūdžio rinkėjų klubuose šitie visi pretendentai į kandidatus susitiko su savo būsimais rinkėjais,

14.

išdėstė jiems savo platformas, ir rinkėjų klubų nariai balsavo už juos ir atrinko kandidatus. Šita procedūra palietė nemažai žmonių. Vilniuje yra 100 vietų Vilniaus miesto Taryboje, o kandidatų mes turėjome netoli 200. Taigi, tokia atranka vyko. Nors visas sunkumas buvo tame, kad mus baisiai spaudė terminai. Taip sudėstytos rinkimų datos, sakytume, piktybiškai, kad kandidatų atranka atiteko pačiam rinkimų į Aukščiausiąją Tarybą įkarščiui ir žmonės darė iš karto du darbus - organizavo rinkiminę kampaniją Sąjūdžio kandidatams į AT ir kartu turėjo rūpintis kandidatų atranka į vietines Tarybas. Tai vyko dvi-tris savaites. Tai, aišku, labai trumpas terminas, bet aš manau, kad mes sugebėjom išspausť ką galėjom. Jeigu atsitiktinių žmonių ir paklius į Sąjūdžio kandidatų sąrašą, tai jų bus labai nedaug.

- Jūsų prognozė dėl šansų Sąjūdžio remiamiesiems kandidatams laimėti kovo 24-osios dienos rinkimus?

Ličėikis:

- Žmonėms šitas senosios valdžios aparatas yra jau tikrai įkyrėjęs ir jo atstovų tikrai nerinks. Čia tiksliai klausimas tame, kad išrinktų naujus, pakankamai energingus ir iniciatyvius žmones, kurie sugebėtų paimti Tarybas į savo rankas. Aš tikiu, kad tai pavyks padaryti.

- Ačiū už pokalbį.

x

"Amerikos balsas" "Apie Europoje ir Sovietų
/vasario 20 - 20.30/ Sąjungoje prarastos apklausos rezultatus"

Visai neseniai kelių Vakarų Europos laikraščių užsakymu atlikta viešosios nuomonės apklausa tiriant europiečių požiūrį į įvairius politinius

15.

klausimus. Apklausoje, kurią atliko viena prancūzų bendrovė, dalyvavo 5-kių Vakarų Europos šalių bei Lenkijos, Vengrijos ir Sovietų Sąjungos piliečiai. "Amerikos balso" korespondentės prancūzų skaito Linas Rimkus.

1989-ieji - revoliucijos Rytų Europoje metai. Viešosios nuomonės apklausoje dalyvavę europiečiai išreiškė nuomonę, kad 1990-aisiais bus konsoliduotos Rytų Europoje įvestos demokratinės reif/ormos ir kad ^{si}sūvienys abi Vokietijas. Dauguma apklaustųjų yra įsitikinę, kad komunizmas priejo galą. Tikrai Sovietų Sąjungoje vienas iš trijų apklaustųjų apie komunizmą pasisakė teigiamai. Daugumos nuomone, Europoje išsigalės demokratinis socializmas.

Daugiau negu pusė apklausos dalyvių, įskaitant Sovietų Sąjungos piliečius, teigiamai atsiliepė apie Vokietijos susivienijimą. Tik Lenkija, kur du trečdaliai apklaustųjų pasisakė prieš abiejų Vokietijų susijungimą, yra rimtai susirūpinusi tuo klausimu. Lenkijos vadovai reikalauja dalyvauti derybose tarp abiejų Vokietijų ir 4 sąjungininkų, laimėjusių Antrąjį pasaulinį karą, kad būtų užtikrintas Lenkijos ir Vokietijos sienų integrumas.

Europiečiai taip pat yra susirūpinę ekonominiais klausimais, pavyzdžiui, kaip Rytų Europos šalys išsikapstys iš stagnacijos. Nei Rytų, nei Vakarų europiečiai neišreiškė didelio pasitikėjimo kapitalizmu. Tik Lenkijoje ir Didžiojoje Britanijoje daugiau kaip 40 procentų apklaustųjų teigiamai įvertina šią ekonominę santvarką. Apklausoje duomenys rodo, kad Vakarų Vokietijoje, Ispanijoje, Francūzijoje, Italijoje, Vengrijoje ir Sovietų Sąjungoje kapitalizmas laikomas mažiau patraukliu negu demokratinis socializmas, kuris užtikrina didesnę valstybės atsakomybę už žmonių gerovę.

16.

Atsiliepiant apie taikos perspektyvas, italai buvo labiausiai optimistiški, o prancūzai, britai, lenkai ir sovietai išreiškė šiek tiek abejonų dėl Europos stabilumo. Didžiausias abejonas išreiškė lenkai. Trys iš penkių lenkų nemano, kad reformos Rytų Europoje gali užtikrinti taiką, ir beveik 20 procentų jų yra nuomonės, kad regione gali iškilti konfliktų.

Apklaussinėjus eilinius piliečius, šiandien Paryžiuje apklaussinėjami pagrindiniai Rytų Europos politikai. Keli Europos laikraščiai bei radijo ir televizijos bendrovės suruošė dienos simpoziumą Rytų Europos politinės ateities klausimu, kuriame dalyvauja politikai, ekonomistai ir analistai iš Lenkijos, Vengrijos, Čekoslovakijos, Rumunijos bei kelių Europos šalių. Šis susirinkimas įvairių Rytų Europos šalių reformistams suteikia progą palyginti reformų tempus ir apimtį. Tarp simpoziumo dalyvių yra Aleksandras Jakovlevas - iš Maskvos, Estijos Kompartijos vadovas Vainas Veljasas, Rumunijos Ministrų Tarybos pirmininkas Petre Romanas ir lenkų redaktorius Adamas Michnikas.

x

Atsp. 21 egz.

Išsiųsta asmeniškai

S - G

LIETUVOS RADIJAS IR TELEVIZIJA

TARNYBINIS

Radio biuletenis

1990-02-21

2.

"Amerikos balsas"/vasario 21 d., 18.30-
- 20.30/"Pasikalbėjimas su LKPpirmoju sekretorium
Algirdu Brazausku"

Artėjant LTSR AT rinkimams, mūsų specialus korespondentas Romas Sakadolskis prie mikrofono pakvietė savarankiško pasiskelbusios LKP pirmąjį sekretorių Algirdą Brazauską. Kviečiame pasiklausyti šių dviejų pokalbio.

- Pastaruoju metu jūs savo kalbose gana dažnai minite frazę "Lietuvos nepriklausomybė." Norėčiau jūsų paklausti, ką jūs turite omenyje. Ar tai atskirai nepriklausoma valstybė Europos valstybių šeimoje, ar savarankiška Lietuva TSRS sudėtyje?

Brazauskas:

- Žinot, kada vienareikšmiai pasakom "Lietuvos nepriklausomybė", tada atsakyti į šią jūsų klausimą yra nepaprastai sunku. Todėl, kad valstybės istorija, jos vystymasis negali būti apspręstas kokiu tai vienu žingsniu, arba viena kokiu tai padėtimi. Štai, nepriklausomybė - ir nei į priekį, nei atgal. Aš išsivaišuoju, kad pasiekti tą tikrąją nepriklausomybę, apibūrinančią mūsų visą Lietuvą, tai nėra toks paprastas reikalas ir nėra taip lengvai padaroma. Politiškai tai įteisinti galima labai nesunkiai. Aš manau, kad tai turbūt naujasis parlamentas ir darys. Na, nereikia toli eiti. Mes galim prisiminti šių metų vasario 7 dienos mūsų Aukščiausiosios Tarybos sprendimą. Tai yra praktiškai aktas, kuris atkuria Lietuvos juridinę padėtį 1940 metų liepos, birželio mėnesį. Tai praktiškai atstato nepriklausomos Lietuvos padėtį. Tačiau štai žengimas į visišką nepriklausomybę susiduria su labai daug sunkumų. Ir aš suprantu, kad šitame kelyje bus įvairios padėtys, įvairūs santykiai su Tarybų Sąjungos centru. Įvairi padėtis. Mes šiaandien esam labai konkrečioje padėtyje. Mes jau turim savo ekonomiką, valdomas mūsų pačių. Kai kas sako, kad mes neturim

3.

savo valstybės, Lietuvos valstybės atstatymo organo, nors aš su tuo nenorėčiau sutikti. Vistik šiandieną, kada mes esame naujo parlamento rinkimų išvakarėse, ir dabar dar, galim pasakyti, mes turime savo valdžios organus, kurie yra priėmę labai daug reikšmingų Lietuvai naujų įstatymų. O štai atsakyti tiesiog į klausimą, ar Tarybų Sąjungos, ar ne Tarybų Sąjungos sudėty, aš manau, kad tai yra evoliucijos kelias. Nuo šios dienos iki nepriklausomos Lietuvos, tikrosios, realiosios nepriklausomos Lietuvos, yra labai ilgas kelias. Ir mums reikės žingsniuoti, sakyčiau, labai susikaupus, labai susitelkus, nugalint labai daug kliūčių. Ir tokios tarpinės stadijos gali būti. Jos galbūt bus pasiūlytos mums, tos tarpinės stadijos. Ir aš tiesiog šiandieną nedirščiau atsakyti iki galo į tą klausimą todėl, kad mūsų nepriklausomybės komisijoje, kuri dabar intensyviai veikia prie Aukščiausiosios Tarybos, kaip tik vyksta ta diskusija. O kokie gi tie keliai eismo į nepriklausomybę, kokia ta turėtų tikti taktika, kuria mes galėtume pasiūlyti naujam parlamentui? Tai būtų toks mano atsakymas.

- Bet ar jūs asmeniškai tikite, kad nepriklausoma valstybė yra būtina sąlyga lietuvių tautai išlikti?

Brazauskas:

- Taip, aš tuo įsitikinęs, kad tai yra sąlyga. Taigi tik sąlyga, o ne pagrindinis tikslas. Pagrindinį tikslą aš išsivaisduoju žymiai plačiau. Tikslas yra sukurti tokią visuomenę, sudaryti tokias gyvenimo sąlygas Lietuvoje, kad Lietuva virstų normalia europinė valstybe. O ta nepriklausomybė tai yra kaip būtina sąlyga.

- Žodžiu, jūs tikite, kad Lietuva kito kelio neturi?

Brazauskas:

- Na, taip, įvertinant dabartinę padėtį mūsų, ir

mūsų santykius su centru, ir išsivaizduojant, kad štai dabar ekonomikos srityje mes vadovaudamiesi tvirtais ūkininkavimo metodais, kurie buvo būdingi visai Tarybų Sąjungai ilgus dešimtmečius, aš negalėčiau užtikrinti šito tikslo ir pasiekti normalaus gyvenimo lygio, arba artimo tam. Todėl reikalingi visiškai kiti metodai. O tam, kad tuos metodus - ūkininkavimą ir šeimininkavimą įdiegti, reikalingos atitinkamos sąlygos. O tos sąlygos yra juridiskai įteisintas suverenitetas, galima sakyti, nepriklausomybė respublikos. O jau santykį su centru gyvenimas apspręs ateity, kokie jie turėtų būti tie santykiai. Aš manau, kad per anksti šiandieną dar prognozuoti.

- Pakalbėkime apie Lietuvos santykius su Maskva. Labai įvairiai pas mus, Vakaruose, ir čia pas jus samprotaujama apie tai, ar Gorbačiovos paleis Baltijos valstybes, ar nepaleis. Na, tai tiesiai paklausiu jūsų, o kaip jūs manot?

Brazauskas:

- Na, aš manau, kad taip lengvai niekas nepaleis. Tai yra valstybė, kur susiklosčiusi šita santvarka, ta valstybės struktūra dešimtmečiais. Ir tai apsprędžia šitos valstybės galią ir politinę įtaką visame pasaulyje. Ir štai šitokie samprata, sakyčiau labai elementari, - paleis ar nepaleis, tai man atrodo, kad į tokį klausimą ir atsakymo iš karto nėra. Todėl, kad turi būti evoliucija, turi būti iš esmės pakeisti santykiai valstybėje. Ir tie santykiai, mano supratimu, bus įvairūs tarp atskirų respublikų su centru ir tarp respublikų atskirų. Vienos yra subrendusios vieniems žingsniams, kitos galbūt mažiau. Todėl, kad buvo įvairūs valstybingumo lygiai šitų respublikų, įvairi istorija, tautinė sudėtis, geografinė padėtis. Ir tokio vieno-reikšmio negali būti ir atsakymo. Reikia labai individualiai žiūrėti į padėtį atskirose respublikose. Ypačingai tai liečia, kaip jūs^{ir} sakot, konkrečiai kalbant apie Pabaltijo respublikas. Aš drįstu pasakyti, kad

5.

Štai šių klausimų sprendimas, kaip jūs sakot, paleis ar nepaleis, santykių nustatymas Tarybų Sąjungos yra pribrendęs šiandieną.

- Derybos tarp Maskvos ir Vilniaus?

Brazauskas:

- Taip, jos jau pribrendę. Ir tai turi įvykti. Tačiau, priešingu atveju, visą laiką negalim gyventi konfliktinėje situacijoje. Turi būti išspręsta juridiniais pagrindais ir abipusiai, kaip aš suprantu, priimtina sąlygom, arba naudingom sąlygom. Tokiu būdu galima spręsti, išeiti iš tokios nestabilios politinės padėties, kuri dabar yra Pabaltijy.

- Ar jūs tikite, kad Gorbačiovas nesiims karinės intervencijos Lietuvoje, nepakels ginklo?

Brazauskas:

- Aš manau, kad tam nėra jokio pagrindo, kad panaudoti ginklą, arba koku tai kitu būdu jėgą Pabaltijo respublikų atžvilgiu. Aš manau, kad turbūt yra kitos priemonės. Aš manyčiau, kad ir ekonominės priemonės galimos pritaikyti.

- Bet čia būtų Gorbačiovo sprendimu?

Brazauskas:

- Žinot, kad netgi ir ne Michailo Gorbačiovo, ir ne vyriausybės lygyje; o iš viso. Aš nevadinu tai ekonomine blokada, bet tiesiog pavadinčiau ekonominių santykių sutrikimu. Todėl, kad tie santykiai yra labai platūs. Jie yra įvairaus lygmens: vyriausybės lygyje, atskirų žinybų lygyje ir atskirų įmonių, gamybinio vieneto lygyje. Kol kas nesusipratinai tie yra, arba tų santykių toks pakrikimas, yra žemiausiam lygy. Čia veikia, matyt, ir kokios tai tautinės nuotaikos, ir politiniai įsitikinimai atskirose srityse, atskirose respublikose. Jie labai nevienodi tie nusiteikimai Pabaltijo atžvilgiu. Ir tai mes jaučiame kasdieniniame gyvenime. Nors aukščiausiam lygyje, iš tikrųjų, kiek man yra žinoma, tokių priemonių nėra imamasi.

6.

- Labai jautrus Lietuvoje klausimas yra kariuomenės klausimas, kariuomenės dislokavimas Lietuvos teritorijoje. Kada, jūsų nuomone, turėtų būti išvesta Sovietų Sąjungos kariuomenė iš Lietuvos? Kaip jūs įsivaizduojate tą procesą ir ar nereikėtų jau galvoti sudaryti kokią koncepciją apie tai, kada ji turėtų epleisti Lietuvos teritoriją?

Brazauskas:

- Na, koncepciją tokia reikia sudaryti. Bet aš galiu tą patį klausimą užduoti, kodėl kitos Europos valstybės pakenčia, arba visiškai ramiai žiūri į tai, arba tautos tos ramiai žiūri į tai, kad NATO bloko kariuomenės daliniai yra dislokuoti Vakarų Europoje? Ir tai nesukelia kokių tai ypatingų klausimų. Tai susitarimo reikalas. Aš todėl ir einu prie mūsų reikalų. Manau, kad reikalinga Respublikos vyriausybės lygyje tokias derybas rimtas pradėti su atitinkamais sąjunginiais valdžios organais dėl kariuomenės dislokavimo reikalų. Aš į tą klausimą žiūriu šiek tiek plačiau, nes vien tik kaip tikslą tokį pasistačius, kad štai kariuomenė yra ir, rodos, kad visa tai ir apsprendžia mūsų, kaip Lietuvos, padėtį ir ateitį. Aš jokia būdu nesutinku. Aš giliausiai esu įsitikinęs, kad mes turim galvoti apie Lietuvos ateitį. Ir gerai žinoti, o kokio viistik būtų mūsų šioje srityje politika arba taktika? O kas gins Lietuvą ateityje? Paprasčiausią klausimą aš užduodu. Kol kas nelabai kas atsako į šitą klausimą. Mes žinom, kad čia yra mūsų kaimynė. Mes gerai savo teritoriją žinome. Mes žinom, kiek Lietuvos liko 1939 metais, 1940 pradžioje. Ir aš manau, kad reikia iš to deryti atitinkamas išvadas. Ir štai tų derybų, arba susitarimų, su Sąjungos vadovybe vienas iš tokių objektų kaip tik būtų kariuomenės Lietuvoje. Ar tai Tarybinės Armijos padėtis, arba įteisinimas jos, jeigu tai būtų naudinga Lietuvai, išcinant iš tokių geopolitinių interesų, ir mūsų interesų, Lietuvos interesų. Bet tai yra derybų ir susitarimų reikalas. O taip vienareikš-

7.

niai, kad tiksliai kariuomenė turi išsilaikyti, aš nežinau, ar taip jau čia yra būtina tokia sąlyga, ir būtinas toks reikalavimas. Čia yra susitarimų rezultatas. Turėtų nuspręsti, kaip tai turėtų būti iš tikrųjų. Todėl aš nesiimu kalbėti už visą Lietuvą šituo klausimu. Aš galvoju, kad čia yra kaip tik mūsų pats artimiausias naujo parlamento uždavinys sureguliuoti šitą klausimą. Žinoma, jis turi kitą pusę - mūsų jaunuolių tarnavinimą kariuomenėje reikalingas. Aš išsivaizduoju, kad tokie nacionaliniai junginiai kariuomenėje turi būti. Dabar sudaryta mūsų Aukščiausiosios Tarybos grupė specialistų, kuri ruošia tarnavinimo kariuomenėje įstatymą. Tame įstatyme, matyt, bus numatyti visi tie reikalavimai, juridinės normos, kurios apspręs tarnavinimą kariuomenėje Lietuvos jaunuolių. Ir štai įstatymo projektas bus svarstomas parlamente. Tai yra antroji klausimo dalis.

- Man kyla keli klausimai. Vienas iš klausimų yra tai, aš iš jūsų pastabų jaučiu, kad jūs kalbat apie

Sąjungos karinius dalinius, kurie kažkaip garantuotų Lietuvos nepriklausomybę nuo kitų kaimynų. Manau, kad jūs turite omenyje ne latvius, o lenkus. Nejaugi negalima būtų Lietuvai su Lenkija susitarti, kad nesikartotų klaidos, padarytos šiame šimtmečiuje?

Brazauskas:

- Na, susitarimai yra vienas klausimas, o jų vykdymas - tai yra antra klausimo pusė. Žinot, stambūs kaimynai, galingi kaimynai. Mūsų istorija karti. Šio šimtmečio istorija Lietuvos parodė, kad tie susitarimai gali būti vykdomi, ir gali būti nevykdomi. Tai būtų toks atsakymas. Aš jokiu būdu neprognozuoju pačių liūdniausių rezultatų, arba galimų kokių tai pasekmių, tačiau visuomet reikia su kaimynais gyventi. Mes nuo jų niekur nepabėgsim, jie nuo mūsų niekur nepabėgs. Čia kai kas labai populiariai kalba: mes negalim palikti Lietuvą, štai šitą kontinento dalį, ir nutempti, nubuksyruoti prie Švedijos krantų ir pastatyti. Vis tiek mes čia liekam

8.

gyventi. Ir kaimynai mūsų lieka. Tai mes turim iš-
koti santykių. Šiandien dar neatėjo tas laikotarpis,
tas periodas, kada daugelis žmonių Lietuvoje galvotų,
kurie yra prie valdžios, arba artėja prie valdžios,
apie tokius strateginius mūsų valstybės interesus.
Bet apie juos galvot reikia. Ir dabar reikia galvot,
nes bet kokios konfrontacijos gilėjimas sunkina tų
susitarimus ateityje. Labai sunkina. Šito jau prak-
tika yra. Ir mes matome. Man asmeniškai jau labai
aišku, kadangi man pačiam teko dalyvauti ne viename
pokalbyje ir su armijos vadovybe, ir Aukščiausiojoje
Taryboje. Ir aš labai puikiai išsivaidžiuoju sudėtingą
šitų santykių atreguliuoju. Arba sureguliuoju šitų
santykių. Suprantat, čia yra ne tik politinis reikalas
kad išeitų, pavyzdžiui, okupacinė kariuomenė, kaip
dabar daug kas kelia tą klausimą, iš Lietuvos. Bet čia
yra ir ekonominis dar faktorius. Tos visos bazės kar-
naugų milžiniškus pinigus. Ir tie, kurie yra šeimini-
škai tą bazę, jie turi visišką teisę, kaip sakant, iš-
statyti sąskaitą.

- Bet, regis, Lietuva ne laisvai noru pasirašė
susitarimą statyti. Nejaugi Lietuva turėtų kompensuo-
ti Maskvą už tai, kad ji okupavo Lietuvą?

Brazauskas:

- Oi ne, aš čia nenoriu taip giliai lįsti į tą
klausimą, pradėti diskutuoti. Tai bus sudaryta grupė, aš
tikiu, mūsų parlamentarų, arba vadovybės naujos Respub-
likos, ir tie klausimai bus sprendžiami tarp valstybių
nustatytų bendravimo normų ribose. Visa tai turėtų
būti išspręsta.

- Pakalbėkime, kad ir labai glaustai, apie LKP
vaidmenį Lietuvoje. Lietuvoje santykiuose su Kremliumi
ir Maskva. Iš jūsų pastarojo meto pastabų pasidariau
išvadą, kad jūs laikote LKP taltu, kuriuo palaikomi
tie santykiai, kurie dabar Lietuvai yra būtini. Ir kar-
tais peršasi tokia metafora, kad partijos platus pečiai.

9.

krūtinė atstatyta priešais Maskvą, ginant Lietuvos interesus. Kaip jūs išvaizduojate LKP vaidmenį Lietuvoje santykiuose su Maskva?

Brazauskas:

- Aš išvaizduoju, kad LKP vaidmuo pirmiausia pasirodys tuo, kad dabartinė Lietuvos valdžia, kuri dabar dar dirba, vistiek yra daugiausiai LKP nariai. Ir štai per tuos žmones tas tiltas, tie santykiai ir egzistuoja šiandieną. Dabar, kada yra savarankiška LKP, vargu ar galima būtų taip jau tvirtai teigti, kad mes tik kaip partija galėtume daryti labai didelę įtaką. Tačiau tą įtaką galima daryti, ir mes ją darom, tiksliai per partijos narius. Partijos narius, kurie yra ir Cl sudėtyje, ir iš vadovybės nemažai žmonių yra. Na štai ir aš, kaip pirmasis sekretorius, dabar sutapatintos dvejų pareigos, suprantama, aš žymiai daugiau galiu, kada tos pareigos yra sutapatintos. Turbūt laikinai, aš išvaizduoju, daugiau galiu paveikti, patekti pro tas dideles duris ten, kur reikalinga Lietuvai. Štai taip aš išvaizduoju tą rolę LKP. Bet čia yra išorinis vaidmuo, ginant Lietuvos interesus. Tačiau vidiniame mūsų politiniame gyvenime LKP šiandien vaidina tą vaidmenį tarp alternatyvių politinių jėgų. Kaip susiformavusi partija, aš turiu omenyje. Žinoma, Sąjūdis tai yra visuomeninis judėjimas, kuriame yra beveik visų praktiškai Lietuvoje esančių partijų atstovai. Tame tarpe ir Komunistų partijos. Arba atvirkščiai galima pasakyti, kad Sąjūdžio atstovai, arba vadovybė Sąjūdžio, įeina į mūsų Komunistų partijos vadovaujančius organus. Aš tai vertinu kaip normalų reiškinį. Ir štai toks persipynimas politikoje, aš išvaizduoju, kad jis visiškai natūralus dabartinėj padėty, dabartinėj politinėj situacijoje Lietuvoje. Ir tai nė kiek nekenkia spręsti tas problemas, apie kurias jūs manęs klausėt, aš jums atsakiau. Tame tarpe ir kariuomenės veikloje.... Labai aktyviai dalyvauja tie patys komunistai, liaudies deputatai Maskvoje.

10.

Aš įsivaizduoju, kad bus komunistų ir naujame parlamente, kurie taip pat aktyviai dalyvaus mūsų Lietuvos reikalų sprendimuose. Ir štai tokio atsiribojimo aš visiškai neįsivaizduoju. Politiniu požiūriu asmenų išskyrimas, ar tu esi Komunistų partijos narys, ar tu nesi Komunistų partijos narys, yra ne tas laikas Lietuvoje, kad mes galėtume taip atsiriboti. Reikia atsistoti, kad LK partijoje pagrindinis Lietuvos intelektualis elitas. Šitą reikia prisiminti: akademikai, aukštųjų mokyklų profesūra, kūrybinių sąjungų, kūrybinių darbuotojai Lietuvos. Jie yra komunistai šiandien. Jie neišėjo iš LKP. Tai yra reiškinys, netgi pažymėtinas šiais laikais. Mes žinom likimus kai kurių kitų komunistų partijų. Ir aš įsivaizduoju, kad mūsų Komunistų partija neužšals ledo padėty, o bus tokia progresyvi evoliucija Lietuvos Komunistų partijos, prisilaikant pagrindinio tokio tikslo ir siekimo - tikslo būti kartu su tauta, su žmonėmis. Mes jau daugelio principų atsisakėm komunistinio judėjimo. Mus gi kaltina, kad mes esam praktiškai socialdemokratų partija... Pats pavadinimas laugina daugelį žmonių. Bet aš manau, kad nereikia žiūrėti į pavadinimą, reikia žiūrėti į turinį, matyti esmę LKP ir siekius.

- Grįžtam dar prie santykių tarp Maskvos ir Lietuvos. Juk šie santykiai ateityje bus reguliuojami vyriausybiniu lygyje. Tokiu atveju LKP vaidmuo bus jau greičiausiai žymiai mažesnis.

Prazauskas:

- LKP vaidmuo bus taip kaip ir visų partijų vaidmuo. Todėl kad ir vyriausybėje, matyt, kaip aš įsivaizduoju, taip ir parlamente, bus LKP nariai, kurie užims vieną ar kito lygio pareigas. Ir aš neįsivaizduoju, kad LKP gali būti kada nors ateityje, kaip dabar jau ir nėra, tik valstybinė partija. Jokiu būdu ne. LKP visiškai nepretenduoja į tas funkcijas.

- Bet jai tos funkcijos priklauso. Aš buvau rajonuose, ir tas labai akivaizdu.

Brazauskas:

- Na, tai, žinot, čia inercija. Čia yra veikimo inercija, arba gal mąstymo inercija. Žmonės dar mąsto šitaip. Žinot, tas mąstymas, kuris susiformavo per 45 metus po karo, jį ne taip lengva pakeisti. Ir nors mes esam kitokie, betgi daugelis žmonių mąsto ir išsivaizduoja Komunistų partiją tokią, kokia ji buvo prieš 20 metų. Štai kur yra bėda. Aš manau, laikas išgydys, žmonės pamatys, įsitikins. Tokių taip konservatyviai mąstančių apie partiją dar labai daug žmonių.

- Ir paskutinė mūsų pokalbio tema, būtent, artėjantys rinkimai. Toks esminis klausimas. Kalbėjome apie LKP. Kodėl Lietuvos gyventojai turėtų patikėti LKP, kai komunistai buvo Kremliaus įrankiai Lietuvą okupuojant ir per 50 metų palaikant joje kontrolę. Kodėl dabar, po XX suvažiavimo paskelbus naujus lozungus ir naują programą, staiga Lietuvos gyventojai turėtų patikėti jūsų žodžiais?

Brazauskas:

- Žinot, per jėgą nielas nebūsi. Aš visiškai tą gerai suprantu. Turim patikėti ne žodžiais, o žmonėmis. Ir jei Lietuvos gyventojai patikės žmonėmis, tai jie patikės ir nemaža dalimi Komunistų partijos. Todėl, kad daugelis tų, kurie šiandieną pretenduoja į Lietuvos parlamentą, 60% sudaro LKP nariai. Per jėgą, žinoma, meilės neišsikovoji iš gyventojų. Šitą aš labai gerai išsivaizduoju ir visai realiai žiūriu į šį reikalą. Ir aš jokių būdu nematau, kad galima per mėnesį, du, arba per pusmetį iš esmės pakeisti nuomonę apie Komunistų partiją. Juo labiau, kad yra žmonių, kurie užinteresuoti, arba ieško priežasčių ką nors blogo pasakyti apie LKP...

- Jūs minėjote, kad reikia tikėti žmonėmis. O aš norėčiau jūsų paklausti, argi nereikėtų tikėti darbais. Ir ką darbais dabar galėtų pasakyti LKP?

Brazauskas:

- Žinoma, kad darbais. Ne tik LKP turi darbais įrodyti savo ištikimybę tautai. Visi turi įrodyti šitą ištikimybę. O kodėl yra labai daug žmonių, kurie žiūri į LKP

2.12.

ir laukia, kol ji viena įrodys darbais, arba išpirks savo nuodėmes darbais. Gerai, viskas kas daroma šiandieną Lietuvoje, realiai kas daroma, - tai vistiek daroma komunistų rankomis, norim mes to ar nenorim.

- Bet stumia jus opozicija. Jeigu nebūtų Sąjūdžio?

Brazauskas:

- Ką tai reiškia stumia? O kas gi stūmė visus 45 metus? Niekas manęs nestūmė. Aš buvau 32 metų ministras. Kas mane stūmė? Aš dirbu už tai, kad aš dirbu Lietuvai, o ne kam tai kitiems, ir ne Maskvai. Ne opozicija, o stumia interesai tautos. Mane, pavyzdžiui, stumia tautos interesai. Jokių būdų aš negaliu sutikti, kad tai stumia opozicija. Aš nežinau, kur turi opozicija stumti. Mus visus turi stumti, arba mus visus turi šaukti tautos interesai. Tada viskas bus tvarkoj, viskas atsistatys į savo vietą. O jeigu vienas kitą pradėsime stumdyti ir kiekvienas pradėsime skaičiuoti, kiek laurų mano vainiko turi būti, užmiršdami tuos interesus, o tokių žmonių yra, tai aš išivaizduoju, kad mes žymiai daugiau nuostolių padarysim Lietuvai, negu kad naudos.

- Ar LKP yra pasiruošusi pati tapti opozicija, jeigu artėjančius rinkimus jos kandidatai pralaimės?

Brazauskas:

- Taip, žinoma, aš visiškai realiai žiūriu į reikalus. Ir jeigu taip atsitiks, tai LKP ^{bus} opozicija parlamente.

- O jūsų prognozė vasario 24?

Brazauskas:

- Tokią klausimą aš tikėjauosi, kad jūs man užduosit. Sunkoka šiandien pasakyti todėl, kad labai daug vistiek yra kandidatų į deputatus, virš 500. Ir jeigu tai būtų mažesnis skaičius, galbūt lengviau būtų prognozuoti. Aš ilgai pamąstau apie tai, tariausi su savo bendradarbiais, su savo bendraminčiais, bet aš manau, kad LKP, jeigu neturės absoliučios daugumos parlamente, tai ji bus pati skaitlingiausia frakcija parlamente. Mes už koaliciją. Mes už tai, kad apjungt pačias geriausias jėgas. Jeigu mes neapjungsime geriausias jėgas, o toliau skaidysimės ir

vienas pas kitą ieškosim kokių tai praėjities blogybių, arba pasakyto žodžio, išskridusio iš žmogaus burnos, ir iš to darysim išvadas, ir kaltinsim vienas kitą, nes nieko nelaimėsime.

- Jūs sakote - mes už koaliciją. Jaučiu iš jūsų pastebu, kad šiai koalicijai turėtų vadovauti LKP ir Al-jirdas Brazauskas?

Brazauskas:

- Aš visiškai nepretenduoju. Nepretenduoju naty-damas tokį šiandieninį nuomoniu skirtumą. Jokiu būdu ne. Turi spręsti pats parlamentas, kaip geriau. Aš už tai, kaip bus geriau Lietuvai, taip turi būti padaryta. Ir nepilvoju visiškai apie save.

- Kiekvienam politikui patariama galvoti apie save.

Brazauskas:

- Tas galima, bet reikia įvertinti visuomet padėti, kokioj esi pats asmeniškai ir kokia yra padėtis štai pas mus konkrečiai.

- Labai ačiū už pokalbį.

x

"Amerikos balsas"

Pranešimai

/vasario 21 - 18.30/

Iš Maskvos pranešama, kad Kremlius parengęs Konstitucijos pakeitimus, pagal kuriuos Sovietų prezidentui būtų suteiktos naujos plataus masto galios. Dienraštyje "Vašington post" rašoma, kad su siūlomais pakeitimais susipažinę įstatymdaviai nurodo, jog, pakeitimus patvirtinus, TSRS Aukščiausiosios Tarybos politinė galia sumažėtų, nes prezidentas galėtų vetuoti Aukščiausiosios Tarybos priimtus įstatymus. Plenumo siūlomi Konstitucijos pakeitimai taip pat leistų prezidentui skelbti išimties stovį bet kurioje krašto srityje, net ir be paskirų respublikų vadovybių pritarimo. Prezidentui taip pat būtų suteikta galia atnvesti respublikinių Aukščiausiųjų Tarybų priimtus įstatymus.

14.

TSRS Konstitucijos pakeitimų šalininkai teigia, kad pastarieji siūlymai reikalingi užtikrinti demokratiją Sovietų Sąjungoje. Tačiau kiti sako, kad siūlymuose Konstitucijos pakeitimuose glūdi autoritarinės valdžios pavojus.

x

Vakar TSRS Aukščiausioji Taryba pradėjo svarstyti ištatymo projektą dėl respublikų išstojimo iš Sovietų Sąjungos. Projekte numatytas laipsniško išstojimo mechanizmas. Pirmiausia respublikoje būtų pravestas referendumas, po to penkerių metų vadinamas atvėsimo periodas, kuriam pasibaigus dėl išstojimo balsuotų liaudies deputatų suvažiavimas.

TSRS AT liaudies deputatas iš Lietuvos Egidijus Bičkauskas, kaip pranešama, siūlomą išstojimo mechanizmą pavadino labai griežtu. Tačiau kiti Pabaltijo deputatai siūlymą kritikavo sakydami, jog tai tik kosmetinis gestas, kuris truputį uždelsis respublikų išstojimą. Roiterio naujienų agentūros pranešimu, Vilniaus radijo žurnalistas nurodęs, kad TSRS Aukščiausiosios Tarybos svarstomas mechanizmas nieko bendro neturi su Lietuvos Lietuva legaliai niekuomet neįstojo į Sovietų Sąjungą. Šia proga pasaulio žinių pranešimuose primenama, kad Pabaltijo respublikas Sovietų Sąjunga aneksavo 1940 metais ir kad praeitą pirmadienį Lietuvos Komunistų partija pareiškė, kad jos pagrindinis siekis yra nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymas.

x

Vatikano radijas

/vasario 21 - 20.00/

Kai kurie Lietuvos Komunistų partijos veikėjai pasiūlė susijungti su socialdemokratais, bet pastarieji pasiūlymą atmetė. Tai Roiterio žinių agentūrai pranešė Lietuvos socialdemokratų partijos pirmininkas ir Perėjimo Sąjūdžio Seimo tarybos narys Kazimieras Antanas.

15.

vičius. Jei yra komunistų, norinčių įsijungti į Socialdemokratų partiją, pareiškė Antanavičius, teįstoja iš Kompartijos ir tuomet juos priimsime. Jokių sąjungų su komunistais nenorime, nes tai būtų žalinga mūsų partijos prestižui tiek krašto vidaus, tiek tarptautiniu atžvilgiu, kalbėjo Antanavičius. Jis dar pridūrė, kad Komunistų partija dėl savo praeities neturi Lietuvoje autoriteto ir niekada jo neįsigys. Jona kita politinė partija nėra sukėlusį tiek daug nelaimių ir kraujo proliejimo Lietuvoje, kaip Komunistų partija, pažymėjo Antanavičius. Jis taip pat išreiškė tvirtą įsitikinimą, kad rinkėjai Lietuvoje nebalsuos už komunistus, bet atiduos balsus Persitvarkymo Sąjūdžio iškeltiems kandidatams.

x

Milane leidžiamas vienas įtakingiausių Italijos dienraščių "Korjerė dela sera" šiandien, vasario 21 dienos laidoje, išspausdino LPS Seimo tarybos pirmininko Vytauto Landsbergio straipsnį. Jis pristatomas stambiau antrašte: "Lietuviai reikalauja, kad būtų sugrąžinta jiems priklausanti teisė į nepriklausomybę." Straipsnyje Landsbergis pabrėžia, kad visa lietuvių tauta kovoja už savo valstybinę nepriklausomybę, kuri yra Lietuvos kultūrinio, ekonominio ir politinio išlikimo sąlyga. Landsbergis reiškia viltį, kad lietuvių tautos siekius supras ir reikiamai parems Vakarų demokratinės valstybės.

x

"Amerikos balsas"

/vasario 21 - 18.30/

Keturi Amerikos kongreso nariai, negavę įvažiavimo vizų į Lietuvą, kur nori stebėti šeštadienį numatytus rinkimus, šiuo metu vizų laukia Vakarų Berlyne. Dėl jų pastangos išspręsti vizų klausimą. Respublikonų kongresmenas Kristoforas Kaksas vakar tuo klausimu susitiko pasitarimui su prezidentu Bušu. Kongresmenas pareiškė,

16.

jos bandymas neįsileisti komunistų delegacijos kelia rimtų ir esminių abejonių dėl rinkimų proceso teisingumo.

Kaip praneša Amerikos lietuvių bendruomenės Vašingtone atstovas Darius Sužiedėlis, vizų klausimą pirmą dieną bandė išspręsti ambasadorius Metlokas, kreipdamasis į Sovietų Sąjungos užsienio reikalų ministrą Šovarnadzę. Atstovas nurodė, kad Sovietai sutiko persvarstyti vizų klausimą, jeigu delegacija į Vilnių vyks ne rinkimų stebėti, o įvertinti Lietuvos visuomenėje įvykusias permainas.

x

Amerikos valstybės departamentas paskelbė metinį raportą apie žmogaus teisių padėtį pasaulyje, kuriame nurodoma, kad padėtis žymiai pagerėjusi Sovietų Sąjungoje. Tačiau žemesnio rango pareigūnų vykdomi persekiojimai dar vis kelia nerimą. Vakar Vašingtone paskelbtame raporte nurodyta, kad per pastaruosius metus Sovietų Sąjungoje pastebėtas nepaprastas politinio proceso atvėrimas ir žmogaus teisių pagerėjimas, nors kelias dar tebelieka. Raporte sakoma, kad šiuo metu jaučiama bendra pagalba žodžio, susirinkimų, spaudos ir religijos laisvoms. Tačiau pažymima, kad nors sunkios bausmės yra pritaikytos dalykams, tiesiai žemesnio lygio persekiojimams, kuriuos iššaukia biurokratai. Raporte taip pat pažymimas laisvėjimas Baltijos valstybėse, įskaitant pastangas įvesti daugiapartines politines sistemas.

x

Atsp. 21

Išsiųsta asmeniškai

D - P